

Vinnande återbruk

Grev Tureplans klassiska fasad i Ekebergsmarmor i hjärtat av Stockholm skiner stoltare än på flera decennier. Bakom fasaden väntar ett nytt och hyllat innanmäte där det mesta kretsat kring återbruk, med mycket sten i fokus.

TEXT PETER WILLEBRAND

Efter den omfattande renoveringen av Grev Tureplan i centrala Stockholm utsågs byggnaden i mars i år till totalvinnare i Årets Bygge, en tävling arrangerad av tidningen Byggnadsindustrin i samarbete med branschorganisationen Byggföretagen.

Byggnaden har en nära 100-årig historia. Det var Städernas allmänna brandstodsbolag som i början av 1930-talet gav arkitekten Gustaf Clason uppdraget att rita vad som skulle bli företagets nya huvudkontor i kvarteret Sperlingens backe, nära Stureplan.

Vid tiden stod redan ett bostadshus i gotisk stil på tomten, ritat av Hjalmar Kumlien som även är arkitekten bakom bland annat Sankt Paulskyrkan vid Mariatorget.

Bostadshuset måste alltså rivas, vilket också skedde 1934. Ett par år senare reste sig det nya landmärket vid Birger Jarlsgatan, klätt i en skinande och sober fasad av Ekebergsmarmor och med ett namn från adressen: Grev Tureplan 1.

Byggnaden avvek från den omgivande arkitekturen och var ett tidstypiskt exempel på en stram 30-talsklassicism med inslag av modernism och Swedish Grace. I dag är fastigheten grönmärkt av Stadsmuseet i Stockholm, vilket innebär att den bedöms vara "särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt".

UNDER DE SENASTE åren har ägaren, fastighetsbolaget Vasakronan, genomfört en omfattande renovering av byggnaden för att skapa ett moderna kontorslokaler. En ny våning har tillkommit, fasaden i Ekebergsmarmor har tvättats och fått en rejäl uppfräschning medan insidan genomgått en "grundlig renovering" som kretsat kring högsta möjliga återbruk. Några exempel på återbruk är 2158 gipsskivor, 2376 meter stålreglar och 4,8 ton fönsterbänkar i sten, bland annat Jämtlandskalksten.

NOMINERAD TILL
Stenpriset
2025

FOTO: XERXES GRANLUND

Ekebergsmarmorn i tunnelbanegången satt tidigare på annan plats i byggnaden.

Även den påbyggnad som blev fastighetens sjunde våning har delvis byggts upp med hjälp av husets gamla takträbalkar.

På andra sätt representerar byggnaden förnyelse i den tekniska frontlinjen. Projektet har utförts helt digitalt, utan traditionella pappersritningar. Dokumentation och kommuni-

Byggnaden har en nära 100-årig historia. Det var Städernas allmänna brandstodsbolag som i början av 1930-talet gav arkitekten Gustaf Clason uppdraget att rita vad som skulle bli företagets nya huvudkontor. Vid tiden stod redan ett bostadshus i gotisk stil på tomten.

FOTO: ALLESIO MANI SKLS

Återbruksgraden på stenen i inredningen är över 50 procent. Fönsterbänkarna i Jämtlandskalksten är ett exempel.

FOTO: XERXES GRANLUND

Fasaden i Ekebergsmarmor har tvättats och fått en rejäl uppfräschning.

FOTO: PETER WILLEBRAND

FOTO: TORD-RIKARD SÖDERSTRÖM

Konstnären Ewald Dahlskog har skapat väggdekorer i marmorintarsia, med olika nyanser och sorter. Fågel Fenix ingick i den ursprungliga byggherrens - Städernas allmänna brandstodsbolag - emblem.

kation har istället skett med hjälp av bland annat 3D-modeller, BIM-modeller, surfplattor och en 360-kamera som filmat bygget varje vecka.

Ett stort fokus har varit att minska energiförbrukningen. När huset återinvigdes i höstas hade den halverats, till endast 50 kW/m².

– Nyckeln har varit en avancerad luftvärmeanläggning som kan återvinna väldigt mycket av energin som värms upp i huset, sammanfattade Johannes Ris, biträdande projekteringsledare på entreprenören Byggstyrning i en intervju med tidningen Byggindustrin.

Även den tidigare instängda T-banenedgången i anslutning till fastigheten har fått ett lyft med hjälp av bland annat inslag av återbrukad Ekebergsmarmor och fönster ut mot gatan, som nu går i samma ljusa stil som övriga huset.

CARL ELDHS KLASSISKA fontän i Blekingegranit på torget framför fastigheten har också restaurerats och blivit en del av inbjudande mötesplats med utställda bänkar. När fontänen återinvigdes år 2024 efter en tids konserveringsarbeten hade brunnskaret återskapats enligt den ursprungliga idén, med ett kar som fångar upp skulpturens vatten.

För stenkonnässören väntar något alldeles extra i entréhallen. Där har konstnären Ewald Dahlskog skapat väggdekorer i marmorintarsia, med olika nyanser och sorter. Motiven visar bland annat Fågel Fenix, som ingick i den ursprungliga byggherrens Städernas allmänna brandstodsbolags emblem. Dahlskog brukar beskrivas som den ledande svenska konstnären som utvecklade intarsian från möbeldekoration till en självständig konst. Till hans mest kända verk räknas intarsia-kompositionerna på dörrarna till stora salen i Stockholms Konserthus och takmålningen "Såningsmannen" i Stockholms Stadshus. ■

FOTO: TORD-RIKARD SÖDERSTRÖM

Offerdalsskiffer pryder innergårdens golv.

“Stenen både förvaltar och förnyar historien”

Det rådde en stor samsyn hos alla inblandade i projektet att så mycket möjligt av naturstenen i byggnaden skulle återbrukas, berättar ansvariga arkitekt Tord-Rikard Söderström vid arkitektkontoret Kockum Luttinger Söderström.

TEXT **PETER WILLEBRAND**

– **DET VAR EN** självklar utgångspunkt att låta stenarbetena ta mycket plats, av både miljö- och kostnadsskäl. Fasaden var också till stora delar i ett mycket gott skick och behövde mest genomgå en tvättning.

I husets inredning hittar man en palett av svenska klassiska stensorter som Kolmårdsmarmor, Ekebergsmarmor, svart och grå Jämtlandskalksten medan Offerdalskiffer pryder innergårdens golv.

Det brukar vara en utmaning att återbruka sten i inredning, men utfallet har varit mycket högt, intygar Tord-Rikard Söderström.

– Återbruksgraden på stenen i inred-

ningen har med råge legat över 50 procent. De 40 millimeter tjocka fönsterbänkarna i Jämtlandskalksten är ett bara ett exempel på den stora omfattningen. Även i andra delar, som i trapphus med både Kolmårdsmarmor och Ekebergsmarmor, har mycket kunnat återbrukas. Den Ekebergsmarmor som nu finns i tunnelbanegången är ett annat exempel, den stenen satt tidigare på annan plats i byggnaden, säger Tord-Rikard Söderström.

NYPRODUKTIONEN av sten har utgått från den historiska miljön, även när det handlat om nya gestaltningar.

– Byggnaden har höga kulturhistoriska värden, vilket har krävt ett noggrant gestaltningsarbete med stor respekt för husets ursprungliga utformning. Vi har bland annat utformat stenbeläggningar med fris- och listband utifrån historiska förlagor, genomfört arkivstudier och använt originalhandlingar som grund för att säkerställa korrekta proportioner och dimensioner i princip samtliga kompletterande stenarbeten. Det blir särskilt

Tord-Rikard Söderström

intressant när originalritningar saknats och man då behöver göra tolkningar för nya tillägg. Som i fallet med innergårdens terrassbeläggning i skiffer, där den ursprungliga stenen varit särskilt svår att få tag på i den ursprungliga större dimensionen.

– Ett generellt råd vid sådana här tillfällen är att så tidigt som möjligt koppla in alla led i produktionen, inte minst de brytande företagen. Dels för att få en bild av hur tillgången på stenen ser ut, dels för att få en uppfattning om realistiska leveranstider.

Grev Tureplan är nominerad till Stenpriset 2025. ■

Byggherre: Vasakronan

Arkitekt: Kockum Luttinger Söderström Arkitektkontor.

Stenleverantör: Borghamnssten, Borghamns Stenförädling, Dala Sten, Minera och Nordskiffer.